

**МЕЛІТОПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ БОГДАНА ХМЕЛЬНИЦЬКОГО
ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ**

**«НАУКОВЕ СЬОГОДЕННЯ:
ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ»**

МАТЕРІАЛИ

Всеукраїнської науково-практичної інтернет-конференції

17 травня 2019 року

Мелітополь - 2019

УДК 502+338+379.85+55+91+93+94

Н 34

Н 34   **Наукове сьогодні: теоретико-прикладні дослідження та перспективи.** Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції 17 травня 2019 року / За ред. Л.М. Донченко, І.А. Арсененко, В.Д. Гапотія, С.І. Пачева, Л.А. Прохорової, О.М. Ситника. Мелітополь: Вид-во МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2019. 250 с.

Матеріали доповідей подано в авторській редакції. Погляд редакційної колегії збірника не завжди співпадає з позицією авторів опублікованих матеріалів. Автори повністю відповідають за стилістику, точність наведених фактів, цитат, власних імен, дат та інших відомостей.

© Автори статей, 2019

© Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, 2019

З М І С Т

РОЗДІЛ І. ГЕОГРАФІЯ.....	7
<i>Донченко Л.М., Зав'ялова Т.В.</i> Формування педагогічних умінь студентів природничо-географічних факультетів з екологічного виховання в загальноосвітніх навчальних закладах	8
<i>Іванова В.М., Сугоняк Я.В.</i> Сучасний стан економічного потенціалу та основні проблемні питання соціально-економічного розвитку Мелітопольського району	15
<i>Іванова В. М., Шелудько О. М.</i> Навчальна практика з геології як умова формування екологічної компетентності майбутніх вчителів географії	20
<i>Кондратенко А. І., Сапун Т. О.</i> Формування дослідницької компетенції слухачів Малої академії наук в секції географії	23
<i>Костиця Ю.В.</i> Сучасні геологічні екзогенні процеси на території Херсонської області	27
<i>Левада О.М., Наход М.В.</i> Сучасний геоекологічний стан географічного середовища в м. Миколаїв	31
<i>Левада О.М., Неволько Д.М.</i> Техногенез і геодинаміка як фактори впливу на геологічне середовище м. Дніпро	35
<i>Левада О.М., Заєць О.С.</i> Сучасний стан поверхневих вод Нижньосірогозького району Херсонської області	40
<i>Левада О.М., Григоренко М.В.</i> Рівень освіти як складова індексу розвитку людського потенціалу країни	45
<i>Левада О.М., Оболенська Д.Г.</i> Соціальна інфраструктура сільської місцевості як складова формування регіонального ринку праці	49
<i>Непша О.В., Балабатько Н. В.</i> Антропогенна трансформація сільськогосподарських земель Херсонської області	52
<i>Непша О.В., Лемішко Р. Ю.</i> Вплив харчової промисловості на стан атмосферного повітря у Запорізькій області	55
<i>Непша О.В., Шамрицька Т. М.</i> Національний природний парк «Меотида»: історія створення, структура, сучасний стан	59

<i>Немчин С. Є., Сажнев М. Л.</i> Загальна характеристика В'язівського природно-сільськогосподарського району Запорізької області	64
<i>Прохорова Л.А.</i> Екологічна освіта в шкільному курсі географії	69
<i>Сердюк А. М., Антоненко В. А., Василюк Л. А., Чорнобай В. В.</i> Формування екологічної культури учнів в шкільному курсі географії	74
<i>Тамбовцев Г. В., Пушкарьов О. М.</i> Основні демографічні показники в Херсонській області	77
<i>Тамбовцев Г.В., Нетіша О.В., Сакун М.М.</i> Водозахисні заходи від несприятливого впливу сільського господарства на водні об'єкти (на прикладі басейну річки Молочна)	81
<i>Хмура О. О., Сажнев М. Л.</i> Сучасний стан водокористування та водовідведення у Запорізькій області	86
РОЗДІЛ II. ІСТОРІЯ, АРХЕОЛОГІЯ І ФІЛОСОФІЯ	91
<i>Александров Д. В.</i> Проблема концептуалізації етнічності: філософський аналіз	92
<i>Волобуєв М. І.</i> Українська лікєро-горілчана справа у роки акцизної системи контролю виробництва та обігу алкогольної продукції у Російській імперії 1863–1894 рр.	97
<i>Дідяєва О. В.</i> Морські походи запорозьких козаків	101
<i>Ігнатченко В. Ю.</i> Одеські німці: історіографія дослідження	106
<i>Крупенко В. В.</i> Динаміка чисельності населення міста Генічеська у ХІХ–ХХ ст.	111
<i>Пачев С. І., Самонін Б. В.</i> Розвиток важкої промисловості Запорізької області у період семирічки (1959-1965)	114
<i>Пачев С. І., Оліфер В. С.</i> Оборона Мелітопольщини у вересні – на початку жовтня 1941 року	118
<i>Полякова Л.І., Суглобова В.В.</i> Джерельна та історіографічна база дослідження проблеми становлення органів державної влади в незалежній Україні ...	122
<i>Поправко О. В., Троїцька О. М., Троїцька Т. С.</i> Event-технології в культурно-освітньому просторі вищої школи: потенційність й перспективи реалізації ...	128

ТЕХНОГЕНЕЗ І ГЕОДИНАМІКА ЯК ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА ГЕОЛОГІЧНЕ СЕРЕДОВИЩЕ М. ДНІПРО

Левада О.М., Неволько Д.М.

Особливості будови літогенної основи визначили загальні риси рельєфу м. Дніпро. Орографічно територія міста поділяється на Придніпровську височину та Придніпровську низовину. Чіткою границею між ними є правий крутий борт долини Дніпра. Сучасний рельєф міста належить до класу денудаційних і ерозійно-аккумулятивних рівнин. На фрагменті геоморфологічної карти за особливостями геологічної будови виділено заплаву та поверхні першої, другої, третьої і четвертої надзаплавних терас, а також форми мезо- і мікрорельєфу (еолові, ерозійні) (рис. 1) [7].

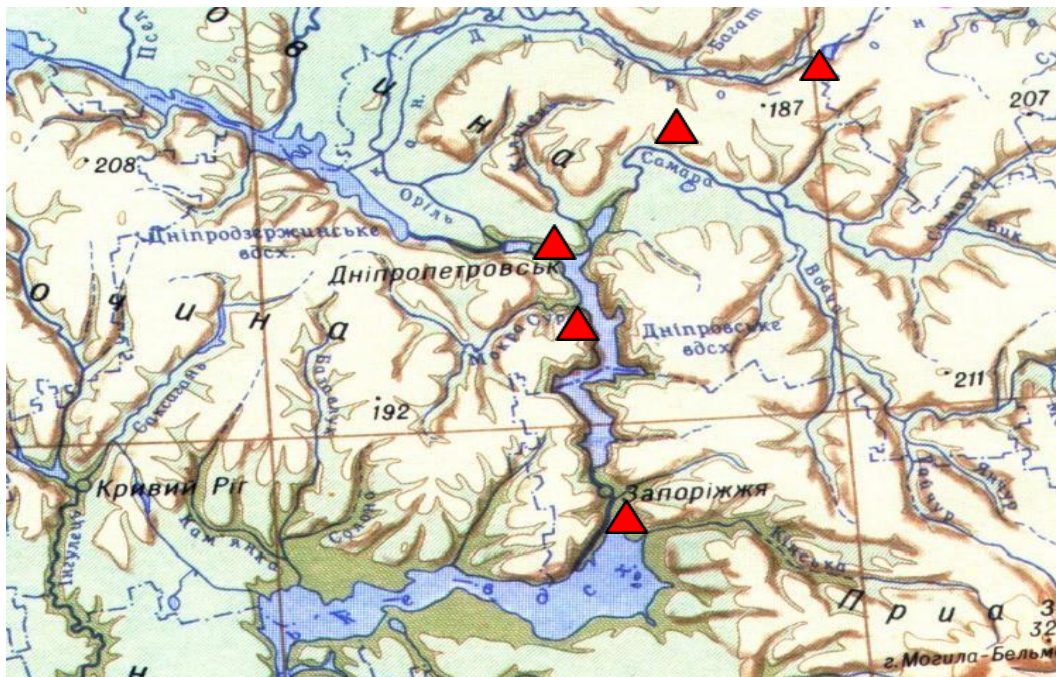

Рис. 1. Фрагмент геоморфологічної карти України [2, с.7]

У результаті проведення інвентаризації та систематизації техногенних впливів на рельєф здійснено їх типологію. Аналіз техногенних впливів виконано із застосуванням процесного та діяльнісного аспектів і принципу ієрархічності. Процесний аспект полягає в розгляді техногенних впливів як сукупності процесів

геотехноморфогенезу, тобто континуальної закономірної зміни взаємодій між рельєфом і суспільством з метою задоволення його потреб. Потреби суспільства, як і види діяльності, є дуже різноманітними, але і ті й інші пов'язані з функціями техноморфолітосистем міста [3,с.252].

Діяльнісний аспект пов'язаний із виділенням групи послідовних дій людини, спрямованих на досягнення технологічного ефекту, які в певній мірі перетворюють рельєф. Внаслідок цілеспрямованих та опосередкованих техногенних впливів (наприклад, селітебного, промислового освоєння) відбувається перетворення властивостей рельєфу міста в цілому, головним чином, негативного характеру. Негативними наслідками техногенних впливів є трансформація природних форм рельєфу, утворення техногенних об'єктів (будівлі, споруди тощо) і техногенних форм рельєфу (насипи, виїмки, кар'єри тощо), а також утворення нового штучного матеріалу для техногенних об'єктів. Водночас вивчались впливи на рельєф з наслідками позитивного характеру, які спрямовані на відновлення структури морфолітосистем, наприклад, рекультивация порушених земель, озеленення [8,с.151; 9,с.137; 10,с.228].

Принцип ієрархічності полягає у виділенні певних таксономічних рівнів техногенних впливів. При складанні типологічної схеми класифікаційні ознаки вибирались так, щоб вони могли бути єдиною підставою виділення на рівні кожного таксона. Відповідно до цього здійснено типологію техногенних впливів на рельєф і рельєфоутворюючі процеси м. Дніпро [4,7]. У таксономічному ряді пропонується виділяти такі таксони: категорія, клас, тип, підтип, вид, різновид впливу. За природою впливів виділяються дві категорії впливів на рельєф – природні і техногенні. За оборотністю змін властивостей рельєфу техноморфолітосистем, що відбуваються в результаті впливу, виділено два класи: зворотні та незворотні впливи [5,6].

До зворотних віднесені техногенні впливи, після закінчення дії яких властивості морфолітосистеми повертаються до вихідного стану або стану, близького до вихідного. Незворотними є техногенні впливи, в результаті дії яких структура і властивості морфолітосистеми змінюються. Як зворотні, так і незворотні

впливи діють на стійкість техноморфолітосистем [8,с.151].

Серед типів техногенних впливів на рельєф за характером, якістю й інтенсивністю природоперетворюючої дії виділяються такі підтипи: руйнівні, створюючі, трансформуючі, відновлюючі. Руйнівними є техногенні впливи, які приводять до повного руйнування структури техноморфолітосистеми. До утворюючих віднесені впливи, у результаті дії яких відбувається утворення нових штучних форм рельєфу із переробленого природного або штучного матеріалу.

Трансформуючі техноморфологічні впливи – це ті, які не утворюють нові форми рельєфу, а тільки трансформують властивості та геометричні розміри існуючих природно-техногенних форм рельєфу і характер та інтенсивність протікання рельєфоутворюючих процесів [10,с.228]. Враховуючи специфічні особливості регіону, що досліджується, розглянуто усі основні види техногенних впливів, які змінюють інтенсивність протікання таких геоморфологічних процесів як осадки (осідання земної поверхні, просадки, провалля (суфозійні), зсуви, підтоплення, переформування берегів водосховищ, антропогенна ерозія.

Серед усіх підтипів техногенних впливів тільки відновлювальні впливи є позитивними тому, що вони спрямовані на покращення природних властивостей або відновлення змінених в результаті технологічної дії властивостей техноморфолітосистем [5].

Техногенні впливи за типом господарської діяльності поділено на види (інженерно-будівельні, промислово-технологічні, транспортно-комунікаційні, водогосподарські (гідротехнічні), агропромислові, рекреаційні, рекультиваційні), а за конкретним видом технологічних процесів – на різновиди [5].

Поширеними на території міста є інженерно-будівельні надповерхневі й підповерхневі впливи, до яких відносяться, наприклад, будівництво споруд різного призначення (житлового, громадського, промислового, інженерно-захисного тощо), утворення деяких техногенних форм рельєфу (намивних територій, засипання балок та ярів тощо), озеленення територій. Цих впливів може зазнавати рельєф усіх типів морфолітосистем. Проте деякі різновиди надповерхневих і підповерхневих впливів, є специфічними, і тому вони поширені в межах конкретних техноморфолітосистем.

Наприклад, утворення таких техногенних форм рельєфу як звалища промислових відходів, золонакопичувачі, кар'єри тощо, характерний тільки для промислових морфолітосистем певної спеціалізації (металургійної, електроенергетичної, гірничо-видобувної та ін.) [4].

У процесі нашого дослідження проаналізовано більше 20 різновидів цілеспрямованих техногенних впливів на морфолітосистеми м. Дніпро. Розглянуто тільки ті різновиди впливів, які можуть бути чітко визначені й оцінені за кількісними показниками. На нашу думку, запропонована типологія техногенних впливів на рельєф міста не тільки враховує результати попередніх досліджень, але й може сприяти подальшому вивченню характеру і інтенсивності технологічних процесів.

Дана типологія є процесно-генетичною і може розглядатися як узагальнююча основа для визначення та оцінки системи пов'язаних між собою відносин між рельєфом та суспільством з позицій теорії та практики. Аналіз структури техногенних впливів є одним із головних елементів науково обґрунтованого управління і регламентації господарської діяльності [1, с.74-77].

Список використаних джерел

1. Бортников Є.Г. Еколого-геологічні проблеми промислово розвинутих територій як наслідок впливу антропогенного фактора / Є.Г.Бортников, О.В.Левада, Л.М.Даценко, Л.А.Прохорова // Постметодика. – №7-8 (45-46). – 2002. – С.74-77.

2. Голобородько К. К. Біологічне різноманіття України. Дніпропетровська область. Булавовусі лускокрилі (Lepidoptera: Hesperioidea, Papilionoidea) / К.К. Голобородько, О.Є. Пахомов. За заг. ред. проф. О. Є. Пахомова. – Д.: Вид-во Дніпропетр. нац. ун-ту, 2007. – 320 с.

3. Ємельянов В.О. Ресурсна функція урбанізованої геоекосистеми / В.О. Ємельянов, Л.А. Прохорова // Збірник наукових праць Інституту геологічних наук НАН України. – Вип. 2. – 2009. – С. 252-255.

4. Екологічний паспорт м. Дніпро за 2016 р. // Департамент транспорту та охорони навколишнього середовища Дніпропетровської міської ради. – Дніпро: УКО ІМА -прес, 2016. – 64 с.

5. Рудько Г.І. Ресурси геологічного середовища і екологічна безпека техноприродних геосистем: Монографія. – К.: ЗАТ «НІЧ ЛАВА», 2006. – 480 с.
6. Рудько Г.І. Інженерно-геоморфологічний та геоекологічний аналіз рельєфоутворюючих процесів геодинамічно-активних територій. – К.: Знання, 1996. – 72 с.
7. Пільонов О. О. Дніпро // Енциклопедія сучасної України: у 30 т. / ред. кол. І.М.Дзюба та ін.; НАН України, НТШ, Координаційне бюро енциклопедії сучасної України НАН України. – К., 2003 – 2016. – С.146.
8. Прохорова Л.А. Геолого-геоморфологические процессы в урбанизированных ландшафтах / Л.А. Прохорова // Вісник Одеського національного університету. Географічні та геологічні науки. – № 6. – Том 13. – 2008. – С.151-156.
9. Прохорова Л.А. Антропогенне навантаження на природне середовище промислового міста (м. Мелітополь) / Л.А. Прохорова // Суспільно-географічні дослідження природно-господарського комплексу Запорізького краю і суміжних територій, (16-17.10.р, м. Мелітополь). – Мелітополь: ТОВ «Видавництво Мелітополь», 2003. – С. 37-39.
10. Прохорова Л.А. Процеси підтоплення як фактор геоекологічного ризику в техногенно навантажених ландшафтах / Л.А. Прохорова // Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення. Збірник наукових праць. – Херсон: ПП Вишемирський, 2007. – С. 228-232.